

Słowo wstępne

Książka, którą oddajemy do rąk Czytelników, zawiera rozprawy i szkice interpretacyjne poświęcone figurom i obrazom ulicy w polskim oraz obcym piśmiennictwie drugiej połowy XIX i początków XX wieku. O wyborze tematu przesądziły dwa czynniki. Po pierwsze specyfika literatury tego okresu, która (m.in. na skutek rozwoju cywilizacyjnego, gwałtownej industrializacji i przeobrażeń kapitalistycznych) uczyniła z miasta nie tylko tło wydarzeń, ale także równorzędnego bohatera, reprezentacją architektoniki miasta stała się zaś w XIX wieku – o czym wiemy dzięki ustaleniom antropologów miejskich – właśnie ulica jako ingredient kompleksu traktów i arterii. Po drugie, kulturowa teoria literatury z kategoriami „geopoetyki”, „geokrytyki” oraz „zwrotu topograficznego” (*spatial turn*) na powrót inspiruje badaczy do podjęcia refleksji nad problematyką urbanistyczną.

Składające się na tom studia są próbą nowego odczytania topografii świata przedstawionego, toteż żaden z zamieszczonych w książce rozdziałów nie został poświęcony interpretowanemu już pod tym kątem utworom naturalistycznym. Co więcej, Autorzy poddali naukowej penetracji nie tylko literaturę piękną *sensu stricto*. Motywów urbanistycznych mieszczących się w tytułowej triadzie poszukiwali również w intymistyce (zapiskach dziennikowych i wspomnieniowych, listach) oraz rozmaitych gatunkach dziennikarskich, a nawet fotografiach prasowych. I odkryli, że obok refleksji cywilizacyjnych oraz świadectw XIX-wiecznej makro- i mikrohistorii zaszyfrowane zostały w owych motywach rozpoznania metafizyczne, diagnozy moralne, lęki i fascynacje podmiotu. Innymi słowy – interesowała badaczy aksjosemiotyka spacjalna.

Tom otwierają studia poświęcone drobiazgowym interpretacjom motywu ulicy i jej elementów w poszczególnych dziełach literackich pozytywizmu i Młodej Polski: *Potopie* (A. Stoff), *Rodzinie Połanieckich* (T. Bujnicki), *Próchnie* (P. Siemaszko) oraz *Henryku Flisie* (B. Obsulewicz). W drugiej części Czytelnik znajdzie naukowe syntezы dotyczące obrazów i figur ulicy w twórczości Stanisława Przybyszewskiego (K. Badowska), Stefana Żeromskiego (M.J. Olszewska) i Andrzeja Struga (G. Legutko). Rozprawy te układają się w komplementarną refleksję o modernistycznej ulicy jako składniku topografii duchowej, swoistym pejzażu wewnętrznym. Autorów kolejnych tekstów interesuje XIX-wieczna przestrzeń miejska jako obszar nowoczesności postrzegany z perspektywy zadomowionych w nim

bohaterów (J. Tomkowski, J. Zajkowska). Badacze podjęli również namysł nad społecznym, politycznym oraz kulturowym obliczem XIX-wiecznej ulicy, analizowanym w oparciu o doniesienia dziennikarskie (M. Gabryś-Sławińska) i przeobrażenia związane z ruchem emancypacyjnym (A. Dauksza). O urbanistycznej heteroglosji, czyli językowych sposobach artykulacji miejskiego doświadczenia i jego genologicznych przetworzeniach, piszą – przede wszystkim na materiale obcym – I. Adamczewska oraz D.M. Osieński. Tom zamykają szkice poświęcone miastu w twórczości naznaczonej autobiograficznie – publicystyce Gabrieli Zapolskiej (A. Sobiecka) i poezji Maryli Czerkawskiej (H. Ratuszna). Ostatni rozdział jest jednocześnie wychyleniem w stronę literatury powojennej.

Katarzyna Badowska